

Štajarska kokoš.

Štajarska kokoš slovi daleč po svetu že dolgo tako, da ni odveč, da tudi mi enkrat o njeni imenitnosti kaj več povemo po spisu gosp. Leopold Presoli-a v Gradcu, ki ga je priobčil časnik „Oest. ungar. Blätter für Geflügelzucht“.

Kaj pa dela Štajarsko kokoš tako imenitno? Ona združuje vse lastnosti, katere so na hvalo tej vrsti domače perutnine. Te lastnosti so pa sledeče: Štajarska kokoš je trdne in čvrste nature, da strpi tudi ostro in mrzlo podnebje, ni zbirčna v hrani, je rodovitna, precéj velika in se izvrstno dobro izpitati (odebeliti) dá; pute nesó mnogo jajic, po 130 do 150 leto in dan; mesó izpitanih kopunov in kapunk je tako okusno, da se meriti more s francoskimi. Nepitan petelin vaga 2½ do 3 kile, pitan kapun pa 3 do 5 kil.

Štajarske kokoši prvotna domovina je doljni (slovenski) Štajer, od koder se je zaplodila tudi na górenje (nemško) Štajarsko tako, da so slovenske in nemške kokoši; une od Celja in Maribora, Radgone in Ljutomera gori do Gradca, te pa od Gradca naprej v gornje Štajarsko.

Da je Štajarska kokoš res imenitna, priča nam to, da se prodaja celó v Nemčijo, na Angleško, v Holandijo in Rusijo.

Ker so si Štajarci že nekđaj zaplodili tako dober rod, ga skrbijo pa tudi ohraniti. Glavna hrana kokošim je turšica, proso, pšenica, ajda itd.; živalske hrane si pa iščejo same na gnojiščih in bližnjih travnikih. Mnogo kmetic krmi jih s samo turšično moko z vodo ali mlekom podelano. Turšico zato v peči pražijo, da postane potem prav suha in krhka, potem jo z mlekom spod krave pomočijo ali pa tudi z maslom ali špehom zabelijo; s tako krmo pitajo kokoši. Če se turšici dodá še prosá, postane potem meso pitancev še bolj okusno. Baron Washington, kateremu je posebna skrb za izrejo žlahnih kokoši, je upeljal tuje pleme, namreč Kohinjsko, Brahmaško, Hovdansko in Dorkinško in daje taka plemena na kmete, toda pod tem pogojem, da gospodar ali gospodinja, ki sta dobila tujega petelina, ne smeta nobenega družega domačega petelina za pleme imeti, in to zato, da se tuji rod čist ohrani.

Naj dodamo tem vrsticam še to naznanilo, da gosp. Leopold Persoli v Gradcu je pripravljen, lepe plemenske peteline in kokoši po pošteni ceni oskrbeti vsacemu, kdor se do njega obrne.

Kako naj se kuri, da se drv prihrani. *)

Naj začnemo odgovor na to vprašanje s tem, da našim gospodarjem in gospodinjam povemo, iz česa obstojijo drva.

Les obstoji iz 51 odstotkov ogelca, 6 odstotkov vodenca, 41 do 44 odstotkov kiselca in ½ do 3 odstotkov rudninskih stvari.

Da drva gorijo in potem ogenj in toploto napravljajo, se pa zgodi zato, ker se zgorljivi deli lesa (tedaj posebno ogelc s kiselcem) v zraku združijo kot plameči ali sopuhni izvodi in kakor ogeljno-kislina in voda pobegnejo ali pa kot trdi deli v pepelu zaostanejo. Kedar

*) Od gospodarja M. v Z. smo dobili to le pismice: „Drage „Novice“, ki nam za vsako reč veste dober svet, povejte nam, kako naj se kuri, da si prihranimo drv, ki so čedalje bolj draga. Jaz imam s svojo ženo večkrat prepir posebno zato, ker mislim, da se drv prihrani, če niso presuhe, ker manj suha drva bolj počasi gorijo.“

Vred.

drva gorijo, lahko vidimo tri dôbe gorenja, namreč: 1) kedar se drva užgejo, 2) kedar plamtijo in 3) kedar potem žrjavijo.

Da bodo drva gorela, se jim mora s posojeno gorkoto podnetiti, da se do določne stopinje pogrejejo. To prvo pregrevanje lesá pa stori, da se izsopari mokrota (vlaga), ki je še v njem. Sopuh pa, ki pri tej priložnosti iz lesa beži, poteguje mnogo gorkote na-se, katero po tem takem ogenj brez vsega dobička izgubi. Toraj kolikor manj suh je les, ki se v ogenj dene, toliko več gorkote sam potrebuje, da se posuši, in toliko več toplote gre pri prižiganji v zgubo. Zato se tisti gospodarji in gospodinje celó motijo, ki mislijo, da je bolje gospodarstvo, ako vlažna drva za kurjavo rabijo, češ, da bolj počasi gorijo.

Če se pa popolnoma posušena drva podkurijo, je ta zguba na gorkoti le majhna in moč ognja toliko večja. Plamtenje sopuhov, ki se po vročini razvijejo, razdeli po gorečem lesu največ toplote in potrebuje prostega zraka. Ako se plamen po pomanjkanji sape ali zraka in po brezmernem dokladanji moči in pači, ali pa če se ogenj ne more po celem površji lesa razprostirati, tedaj drva le nepopolnoma gorijo, veliko zgorljive snovi pobegne kot sajevina, ki se ni bila vnela, ostane pa tudi več nepogorelih ostankov.

Največo moč ima plamen toraj le tedaj, kedar dovolj vnanjega zraka (sape) na-nj vleče in se gorenje ne moti, in kedar je plamen primerno in enako razdeljen čez vsa drva. Toraj je veliko bolje, da se s podkladanjem novih drv čaka, dokler plamen popolnoma dogori in preneha, in se še le potlej ne predebelih pa kratkih drv podpali. To stori, da ima ogenj potlej večo moč. Pri tem pa pazi še na to, da drv ne položiš s skorjasto stranjo na žrjavico, ker bi blizo ognja ležeča skorja ali lub motila enakomerno vnemanje lesá.

Žrjavica, to je, živo oglje postane še le tedaj, kedar so se drva izplamenela, in napravlja ostalo gorkoto najbolj popolno in najdelj trpečo, ako se sapa bolj pozaprè. Bolj, ko se je poprej plamen zadušil, toliko več ostane živega oglja. Žrjavica drži vročino bolj skupaj, kakor plameneči ogenj, in je toraj priličnejši ondi, kjer se vročina na tesno zakupiti mora. Po tem takem dobimo največo gorkoto od drv, ako popolnoma gorijo s plamenom, od oglja pa, ako žrjavico prav porabimo, namreč tako-le: ako dobra, popolnoma suha drva v ne predebelih, čisto kratkih, od ognja popolnoma obdanih polenih ne prepočasno in tudi prenašlo ne gorijo, in če se podlaga, naj se to zgodi tedaj, kedar plamen že vpada in nehuje, in poslednjič se mora žrjavica dobro zapreti.

Kdor umno kuri in ogenj hranjuje, si mnogo drv in marsikater krajcar prihrani!

Gospodarske novice.

* *Angleška sleparija.* V Londonu prodaja sedanji čas neka družba pod imenom „Thorleyeva krma za živino“ neko skrivnostno mešanico, o kateri trdi, da se živina po njej močno redi, da konji bistro oči in kot žamet svitlo dlako dobé, pa da je vrh tega še posebno zdravilo pri vseh boleznih.

Po priporočilih imenovane družbe ima ta „krma“, katero v paketih po 100 gramov prodajajo, v teh 100 gramih 95 odstotkov redivne tvarine; meterski cent veljá 60 gold. — Po natančnih preiskavah te krme se je pa izvedelo, da obstaja večidel le iz turšične moke in z mletih rožičev, katere v Siciliji res zeló rabijo za krmo konjem in mulam. Cena te skrivnostne

krme po takem ne stoji v nobeni primeri z njeno redovitostjo in prav to se dá veliko veliko cenejše doseči, če živini pokladamo otrobe in lanene preše. Vsa ta „Thorleyeva krma“ ni družega kot anglešk švindl, ki nam zopet kaže, kako varno je treba pri hvalisanih novih rečeh postopati, da se človek ne ogoljufa.

Poskušnje na Slapenski deželni sadje- in vinorejski šoli.

Konecletne preskušnje so bile 30. dne u. m. Deželni odbor je poslal k preskušnjam gosp. dr. Deu-a, deželnega poslanca v Postojni, kmetijsko družbo pa je zastopal Vipavski dekan preč. gosp. Jurij Grabrijan. Šole vodja gosp. R. Dolenc je izpraševal iz vinoreje in kletarstva, iz zeljenadoreje in iz sviloreje, adjunkt gosp. Žepič pa iz računstva, iz zemljemerstva, iz spisja, kemije in občnega kmetijstva. Izpraševanih učencev je bilo šest; vsi so izvrstno odgovarjali. Dva učenca, eden drugoleten, eden enoleten (ki pa mora šolo popustiti zaradi domačih razmer), sta dobila spričalo zrelosti za kmetijstvo. Občinstva, ki je prišlo poslušat, kako bodo učenci odgovarjali, bilo je mnogo; vsi so enoglasno priznavali, da sta oba učenika svoje naloge izvrstno dovršila. Hvala jima!

Zdaj je oddati 5 štipendij, za katere pa, kolikor je do zdaj znano, se je še le en sam učenec oglasil in ta iz Vipave. To je res neprijetna prikazen, da, ko so se izprva štipendije lahko oddale, se zdaj taka malomarnost kaže za to šolo, ki je vendar za poduk v umni sadje- in vinoreji mladini zelo potrebna in se je poslednja leta celó razširila še na več družih kmetijskih predmetov. Moja naloga ne more biti preiskovati vzrokov te prikazni, zakaj Vipavci, katerih jo vendar precejšnje število, ki največ kruha dobivajo iz sadje- in vinoreje in katere je slavni Matija Vrtovec še pred 30 leti spodbujal k napredku, — in zakaj naši Dolenci, katerim je tudi sadje in vino glavni pridelek, tako malo marajo za šolo, ki ima lepih učnih pripomočkov obilo, spretne učitelje, pa tudi deželo mnogo novcev stane. Preiskavanja pa je stvar vredna.

Razpis štipendije na deželni vino- in sadjerejski šoli na Slapu poleg Vipave.

Na tej šoli z dveletnim podukom je ena štipendija z 120 gold. oddati za prihodnje šolsko leto, ki se je meseca novembra t. l. pričelo, za uboge sinove Kranjskih kmetovalcev, ki so vsaj 16 let stari in so ljudsko šolo dovršili.

Prošnje naj se do 25. novembra t. l., če mogoče, osebno izročé vodstvu deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu poleg Vipave.

Od deželnega odbora Kranjskega
v Ljubljani dne 14. novembra 1878.

Naravoznanske stvari.

Glorija na Golem.

Golo 12. novembra.

O „gloriji na Golem“ naj mi dovolijo potrpežljivi bralci, poročati še to-le:

V 25. listu „Novic“ t. l. na 193. strani potrjujem, da „glorije“, ki se prikazuje le en lučaj od duhovnije — ravno na tem mestu stoji sedaj moja nova šola — ne pustim nikdar pasirati brez opazovanja. Ako se prikaže med šolskim ukom, tudi otroke vzamem saboj na to čarobno svetišče. To jesen „glorije“ ni bilo več, kot

štirikrat. Zadnja 16. oktobra prekosila je vse, kolikor sem jih videl do sedaj. V omenjenem listu povzdigoval sem krasoto polne „glorije“, to je, glorije, v kateri je opazovalčeva senca doli v megli obdana z dvema mavricama in svitlim oklepom; ta dan pa me je podučil, da „glorija“ taka še ni bila polna, kajti videl sem jo okoli 8. ure zjutraj s tremi mavricami in konečnem svitlim krogom; prva in druga bila je prav živa, tretja pa bolj blede. Še le ta „glorija“ toraj, si mislim, je polna — zares lepa, a redka prikazen!

Toraj zamorem sedaj o vseh prikaznih v spregled navesti to le različnost: Prikazuje se o ugodnih časih: 1. „glorija“ z eno mavrico, 2. „glorija“ z dvema mavricama in 3. „glorija“ s tremi mavricami. Vsaka teh zamore imeti ali polni oklep ali pa le ob stranéh začetege, kakor megla na višavo daje prostora. Kolikor megla za polni obris prenizko stoji, toliko pri vrhu tudi zmanjka oklepa; ko se vzdigne do višave oboka, sklene v vrhu se tudi oklep.

Te vrstice naj so določilno vodilo iznajdbam po družih višavah naše gorate dežele, kedar bode še kdo drug o njih poročal, pa tudi v šolske knjige prirode naj bi se hotelo pomanjkljivo domestiti, in vvrstiti v optične prikazni meteorologije, na priliko v Matičini Schödlerjevi fiziki leta 1869. v oddelku: „Svetlobne prikazni v obsegu atmosfère“ na str. 200. pred stransko številko 235. H koncu sestavka o mavrici naj bi se pojasnovalo: na pr. „glorija“ na Kordiljerih, v Škociji, na Golem itd.

Zdavno že sem želel dobiti v roke prof. dr. Prestel-ove: „Meteorologische Bilder“ in knjigo: „Wind und Wetter“, omenjeno v g. Schollmajerjevem dopisu v „Novicah“ na 18. listu 1877. leta, pa tacih reči hribovec ne dobi za vsakim leskovim grmom, toraj mi ni bilo mogoče primerjati Golske „glorije“ z enacimi prikazni po daljnem svetu. Iz lepe podobe 132. „das farbenrandige Nebelbild oder die Glorie“ v „Landwirth. Wochenblatt“-u šte. 12 leta 1877. pa posnamem to-le gotovost: da je ta slika tudi za Golsko polno „glorijo“ prava, in da, kar so Španjoli opazovali pod vodstvom Pizarovem na Kordiljerih, kar je videl Bougner na Pambamarki, in Mak Fajt v Škociji, ravno to, in ravno tako vidi in opazuje sedaj Kranjec na Golem.

Kako sem tej reči prišel na sled, utegnem v zabavo o priliki kaj povedati. *)

Lovro Mencinger Golski.

Politične stvari.

Kako se imate Bosna in Hercegovina prihodnje vladati.

Dokler se ne ve, čegava bo Bosna in Hercegovina, so pač ne more noben gotov odgovor dati na to vprašanje. Zanimivo vendar pa je izvedeti, kakošna uprava se zdaj namerja tema deželama.

Na Dunaji je posebna komisija v ministerstvu vnanjstva, kateri predsednik je baron Žvegelj (naš rojak), duša tej komisiji pa se ve da grof Andrassy, osnovala načrt prihodnje uprave v Bosni in Hercegovini. Tej komisiji nasproti stoji baron Filipovič, slavni vojskovodja v Bosni. Kar se dozda sliši, ne odbruje Filipovič osnove Dunajske komisije, in tako ste si birokracija in vojaščina popolnem navskriž.

Po poročilih časnika „Deutsche Zeit.“ zahteva baron Filipovič za-se ali za svojega naslednika v vojaških in civilnih zadevah skoro polno moč, popolno rav-

*) Nam bo jako drago.